

REKABETÇİ DEVLET MODELİNİN MALİYE POLİTİKASINA İLİŞKİN TEORİK DEĞERLENDİRMESİ

Mustafa Alpin Gülşen¹¹¹, Ali Gökhan Gölçek¹¹²

Özet

Küreselleşmeyle birlikte toplumsal, siyasal ve iktisadi yapı bir bütün olarak değişiklik göstermiştir. Firmaların ulusal piyasadaki kar maksimizasyonuna yönelik rekabetçi davranışı, bireylerin sosyal hayattaki fayda maksimizasyonuna yönelik rasyonel davranışları ve kamu kesiminin uzlaştırıcı ve/veya düzenleyici politikaları günümüzde artık geleneksel kavramlarla açıklanamamaktadır. Küreselleşmenin söz konusu aktörlerde oluşturduğu değişim ve bu değişimin etkileri üzerine, siyaset bilimi, sosyoloji ve politik iktisat literatüründe birçok çalışma bulunmaktadır. Mevcut çalışma ise bu hususlara değinmemekte, küreselleşme ile birlikte hızlanan ve gittikçe güçlenen rekabet anlayışının maliye politikalarını nasıl şekillendirdiğini açıklamayı hedeflemektedir. Bu açıdan çalışmada küreselleşmenin derin ve geniş boyutları ile iktisat literatüründe yer alan Schumpeterci rekabet devleti gibi hususlara geniş bir yer verilmemektedir. Ek olarak mevcut çalışmanın konusuyla ilgili yapılan niceliksel çalışmalara kısaca değinilmektedir. Çalışmada söz konusu maliye politikaları rekabetçi devlet kuramı çerçevesinde ele alınmakta ve mali rekabet, içsel devalüasyon, mali devalüasyon ile inovasyona yönelik maliye politikaları kapsamında değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekabetçi Devlet, Maliye Politikaları, Devalüasyon, İnovasyon

Abstract

Globalization has caused change in the social, political and economic structure. Competitive behavior of firms in maximizing profits in the national market, rational behavior of individuals in maximizing social utility in life, and conciliatory and / or regulatory policies of the public sector are no longer explained by traditional concepts. There are many studies in the political science, sociology and political economics literature on the changes that globalization has made in the actors and the effects of these changes. The present study, however, does not discuss these issues and aims to explain how the increasingly competitive understanding of globalization has shaped the fiscal policies of the economy. In this respect, there is not a wide range of topics in the study, such as the deep and broad dimensions of globalization and the Schumpeterian competition state in the economic literature. In addition, quantitative studies about current work are briefly mentioned. In the study, the mentioned fiscal policies are considered within the framework of competitive state theory and are evaluated within the scope of fiscal policies for fiscal competition, internal devaluation, fiscal devaluation and innovation.

Key Words: Competitive State, Fiscal Policies, Devaluation, Innovation

¹¹¹ Öğr. Gör. Akdeniz Üniversitesi, Kumluca MYO, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Maliye Programı alpingulsen@akdeniz.edu.tr

¹¹² Arş. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, aligokhangolcek@gmail.com

Giriş

Küreselleşmeyle birlikte toplumsal, siyasal ve iktisadi yapı bir bütün olarak değişiklik göstermiştir. Firmaların ulusal piyasadaki kar maksimizasyonuna yönelik rekabetçi davranışı, bireylerin sosyal hayattaki fayda maksimizasyonuna yönelik rasyonel davranışları ve kamu kesiminin uzlaştırıcı ve/veya düzenleyici politikaları günümüzde artık geleneksel kavramlarla açıklanamamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde rekabet devletinin kavramsal çerçevesine yer verilmektedir. Buna göre rekabet devleti (veya rekabetçi devlet) 1970'li yıllarda ortaya çıkan ve küresel piyasalarda rekabet gücünün artırılmasını ve böylece ihracatta üstün olarak döviz girdilerini yükseltmeyi hedefleyen bir organizasyon olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan ikinci bölümde küreselleşme bağlamında ele alınan rekabet devleti, kar güdüsüyle hareket eden girişimci tipolojisiyle ulusal veya küresel piyasalarda hareket etmemekte, kıt kaynakları yüksek üretkenlik ve verim sağlayan alanlara tahsis eden bir yapı göstermektedir. Buna göre geleneksel devletten farklı olarak rekabet devleti, piyasa başarısızlığına karşı vergi ve sübvansiyonlardan daha çok küresel piyasalardaki değişime uyum sağlayan, hızlı çözüm üreten ve verimliliği arttırmaya yönelik çözümleri bürokratik önlemler ile değil, girişimci basiretliliğiyle üretmektedir. Söz konusu çözümleri nasıl aldığı ise çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınmıştır. Buna göre rekabet devletinin küresel piyasalardaki rekabetini arttırmaya yönelik aldığı maliye politikaları önlemleri, mevcut çalışmada, mali rekabet, içsel ve mali devalüasyon ile inovasyona yönelik maliye politikalarından oluşmaktadır.

1. Küreselleşme Bağlamında Rekabet Devleti

Küreselleşme ile ilgili tanımlar genellikle ekonomik ve sosyal gelişme bağlamında yapılmakta ve bu açıdan iki temel ayrımla ifade edilmektedir. Bu ifadelerden birincisi, üretim, bölüşüm, yönetim ve finans gibi iktisadi ya da kültür, iletişim ve ideoloji gibi sosyal hususlarla ilgiliyken; ikinci önemli ayrım ise küreselleşmeyi destekleyenler ile desteklemeyenler arasında yapılmaktadır.

2. Rekabet Devleti ve Maliye Politikaları

Günümüzde, küresel rekabette önemli bir konum almak isteyen ulusal ekonomiler birçok politika aracını kullanmaktadır. Mevcut çalışmanın kapsamında ele alınacak bu politikalar, bütün bir sistemi açıklamamakta ancak önemli görülen politik araçlar olarak görülmektedir. Buna göre rekabet devleti anlayışıyla hareket eden ulusal ekonomilerin küresel ticaret ve finansal piyasalarda yerini alabilmek için mali rekabet, içsel devalüasyon, mali devalüasyon ve inovasyona yönelik maliye politikalarını kullanmaktadır.

2.1. Mali Rekabet ve Rekabetçi Devlet

Mali rekabet kavramı, şirketlere yönelik uygulanan vergi tatilleri veya indirimi gibi dolaylı şekilde veya örneğin altyapı projelerine doğrudan verilen sübvansiyon gibi desteklerle kamu kesimi tarafından finanse edilmeyi ifade etmektedir (Wildasin,2006:502:1). Bu açıdan mali rekabeti, maliye politikasının geleneksel vergi ve sübvansiyon araçları ile ele almak mümkün gözükmemektedir.

2.2. İçsel Devalüasyon ve Rekabetçi Devlet

1980’li yılların sonlarında Fransa tarafından orta vadede uygulanan *rekabetçi enflasyondaki düşüş politikası*, içsel devalüasyon stratejisinin ilk örneklerini oluşturmaktadır. AB’ye üye ülkeler ulusal paralarını ve döviz kuru politikalarını bağımsız bir şekilde kullanmaktan vazgeçmeleri nedeniyle, Avrupa para birliğinin istikrarlı şekilde işleyebilmesi için ücret ve fiyat esnekliği gerekmektedir (Uxo vd.,2014:2). Ulusal para birimlerini kullanamadıklarını için klasik anlamda parasal devalüasyon yapamayan Avrupa Birliği ülkeleri, küreselleşmeyle beraber meydana gelen birçok krizden sonra oluşan ulusal borç krizlerine çözüm olarak, genellikle Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonu tarafından verilen kurtarma kredileri, ekonomik uyum programlarının uygulanması şartıyla verilmiştir. Söz konusu kuruluşların, krizden etkilenen ve kredi verilen ülkelere uygulanmasını önerdiği politikalarından biri, içsel devalüasyon olmuştur. Diğer bir ifadeyle yurtiçinde üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarını, diğer ülkelerde üretilen mallardan nispeten daha ucuz hale getirerek cari işlemler açığının azaltılması hedeflenmektedir (Theodoropoulou, 2016:9-11).

2.3. Mali Devalüasyon ve Rekabetçi Devlet

Mali devalüasyon (fiscal devaluation) kavramı kısaca, vergiler arası takas yoluyla (Pereira ve Pereira, 2014: 3) ulusal ekonomilerin küresel rekabetini arttırmaktan ziyade, işverenlerin üzerindeki sosyal güvenlik katkı payı yükünü azaltarak, burada oluşacak mali açığın, katma değer vergisinin artırılması yoluyla kapatılmasına yönelik uygulamalar olarak ifade edilebilir (Koske, 2013: 7; Meloni,2017:10). Bu açıdan mali devalüasyon politikaları, ulusal borç krizinden en çok etkilenen AB üyesi ülkeler için rekabeti yeniden tesis etmek ve nihai olarak ekonomik büyümeye katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Söz konusu ülkeler bir para birliği içinde olmaları nedeniyle, geleneksel devalüasyon yapamadığından, işveren üzerindeki sosyal güvenlik ücret maliyetlerini düşürerek, bu düşüşü de tüketim vergileri ile bertaraf etmekte ve böylece ihracat konusu mal ve hizmetler ucuzlarken ithalat nispeten pahalı hale gelmektedir.

2.4. İnovasyon ve Rekabetçi Devlet

Rekabetçi devletin inovasyona yönelik uyguladığı maliye politikaları her ne kadar arz ve talep yanlı olarak ayrılmaktaysa da bu ayrım Neoklasik ve Keynesyen ayrım olarak değil; bu iki politika tercihi, birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülmektedir (Roolah,2010: 406). Bu açıdan arz yanlı inovasyon politikaları, araştırma ve teknolojik gelişme, bilim, mühendislik ve matematik gibi konularda beşeri sermayenin artırılmasına ve yeniliği geliştirme fırsatlarının öngörülmesine odaklanmaktayken (EC,2015: 12); inovasyona yönelik talep yanlı maliye politikaları ise mal ve hizmetin doğrudan alımı, regülasyonlar yoluyla firmaların efektif talebe uyumunun sağlanması, talep sübvansiyonları, vergi teşvikleri ve tüketicileri bilinçlendirme kampanyalarından oluşmaktadır (Izsak ve Edler, 2011:6). Bu kapsamda talep yanlı inovasyon politikaları, inovasyon talebini artırmak, teşvik etmek ve yenilik yaratmak amacıyla çoğunlukla kamu kesiminin önlemler seti olarak ifade edilmektedir (Edler ve Georghiou, 2007: 950).

Sonuç

Rekabetçi devlet modeliyle birlikte devletin ekonomideki rolü, küresel piyasalarda rekabet gücünü artırmaya yönelik politikalarda yoğunlaşmıştır. Böylece özellikle firmaların üretim maliyetlerinin düşürülmesiyle ihracata konu olan malların üretiminin artırılması, diğer yandan tüketicilerin ve/veya ücretlilerin satın alma gücünü azaltarak ihracata konu olan malların tüketiminin yurtiçi piyasada düşürülmesi neticesinde, ihracatın artırılması hedeflenmiştir. Ancak bu politika tercihi de tek başına yeterli olarak görülmemiş, bunun yanında inovasyona yönelik talep ve arz yanlı maliye politikası uygulamalarına da yer verilmiştir.

Rekabetçi devlet anlayışında uygulanan içsel devalüasyon, diğer maliye politikalarına kıyasla, sosyal ve iktisadi açıdan negatif etkisi net olarak görülmüş ve niceliksel çalışmalarla bu etki desteklenmiştir. İşsizliği artırmasının yanında yurtiçi talebi ciddi oranda düşürmesi nedeniyle üretimi de negatif etkilemiştir. Mali devalüasyonun ve mali rekabet ile ilgili hususlarda ise iktisadi gelişmeye etkisi ise niceliksel çalışmalarla geniş kapsamlı değerlendirilemese de iktisadi yapıya pozitif yönlü etkilerinin olduğu öne sürülmektedir. Söz konusu maliye politikası tercihlerinden belki de en önemlisi, inovasyona yönelik uygulanan maliye politikalarının olduğu söylenebilir. Bu politika tercihinde iktisadi yapıya etkisi hem en somut hem de güçlü pozitif katkısı bulunan inovasyona yönelik maliye politikalarıyla ilgili niceliksel çalışmaların en önemli ortak özelliği, tüm ülkelerde tüm zamanlarda iktisadi yapıya etkisinin pozitif olmasıdır. Bu açıdan devlet organizasyonu geleneksel bürokratik yapıdan modern girişimci bir şekilde, beşerî ve fiziki sermayelerini, liyakat prensibi başta olmak üzere, üretken alanlara tahsis etmelidir.

Kaynakça

- EC (European Commission) (2015), Supply and Demand Side Innovation Policies: Annexes of Full Policy, Publications Office of The European Union.
- Edler J. & Georgiou L. (2007). "Public Procurement and Innovation—Resurrecting The Demand Side". *Research Policy* 36, 949–963.
- Izsak, K. & Edler, J. (2011). Trends and Challenges In Demand-Side Innovation Policies in Europe. Thematic Report 2011 Under Specific Contract for The Integration of INNO Policy Trendchart With ERAWATCH (2011-2012), Technopolis Group
- Koske, I. (2013) Fiscal Devaluation – Can it Help to Boost Competitiveness?, OECD Economics Department Working Papers, No. 1089, *OECD Publishing, Paris*.
- Meloni, W. P. (2017). *Austerity & Competitiveness in the Eurozone: a misleading linkage* (No. 0223). Department of Economics-University Roma Tre.
- Pereira, A.M., Pereira, M.R., ve Rodrigues, G.P. (2014) On the Long-Term of a Fiscal Devaluation: An Application to the Portuguese Case, Chapter 6 in C. Amo-Yartley (Der.), *Fiscal Policies: International Aspects, Short and Long-Term Challenges and Macroeconomic Effects* içinde, Nova Publishers (forthcoming), New York, 1-25.
- Roolaht, T. (2010). The Demand-Side Innovation Policies in The Context of Small EU Member Country. *Discussions on Estonian Economic Policy*, 18, 404-427.
- Theodoropoulou, S. (2016), Severe pain, very little gain: internal devaluation and rising unemployment in Greece, içinde *Unemployment, internal devaluation and labour market deregulation in Europe* (Ed: Martin Myant, Sotiria Theodoropoulou and Agnieszka Piasna), European Trade Union Institute, Brussels.

- Uxó, J., Paúl, J., & Febrero, E. (2014). Internal devaluation in the European periphery: the story of a failure. *Documentos de Trabajo*.
- Wildasin, D. E. (2006). Fiscal competition. *The Oxford Handbook of Political Economy*. Oxford University Press, Oxford, 502-520.